

בתי הדין במשנה: עיון מחודש במשנת סנהדרין פרק א

מאת

חיים שפירא

הפרק הראשון של משנת סנהדרין מונה רשימה של עניינים שיפוטיים, ציבוריים ופולחניים הנדונים בבתי דין שונים. מקובל להניח שהפרק מדבר על מערכת של שלושה בתי דין: בית דין של שלושה, של עשרים ושלושה ושל שבעים ואחד. אבל ההלכות בפרק מזכירות את מספר הדיינים בלבד ואינן אומרות דבר נוסף על טיבם של בתי הדין הנזכרים בהן. מחבר המאמר מראה שעניינו של הפרק אינו בתי דין אלא הרכבים מספריים של דיינים. עורך הפרק ריכז הלכות שנשנו במקורן ובהקשרן במקומות אחרים, וערך אותן כאן לפי מניין הדיינים. החלק הראשון של הפרק (משניות א–ג) מונה עניינים שנדונים בהרכב של שלושה. הרכב זה פעל במסגרת בתי דין שונים: בית דין של הדיוטות לצד בתי דין של מומחים ובית דין מקומי לצד בית הדין הגדול. החלק השני של הפרק (משניות ד–ו) מונה עניינים שנדונים בעשרים ושלושה ובשבעים ואחד. שני הרכבים אלה פעלו במסגרת הסנהדרין בירושלים. מחבר המאמר מראה שלפי ההלכה התנאית הקדומה דיני נפשות נדונו בסנהדרין בירושלים בהרכב של עשרים ושלושה דיינים. בשלב מאוחר יותר, לאחר מרד בר־כוכבא, קבעו חכמים שדיני נפשות יכולים להיות נדונים גם בבתי דין עירוניים של עשרים ושלושה. הלכה זו באה לידי ביטוי במשנה האחרונה בפרק (משנה ו), המדברת על 'סנהדרין גדולה' של שבעים ואחד ו'קטנה' של עשרים ושלושה. במאמר מנותח הרקע להתפתחותה של הלכה זו ונדונה מחלוקת התנאים בדור אושא על הרכבה של הסנהדרין העירונית.

ד"ר חיים שפירא, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן 5290002

Haim.Shapira@biu.ac.il

תקציר

מילתא בלא טעמא: פרק בתולדות הנוסח של התלמוד הירושלמי

מאת

אלישיב שרלן

תופעה ייחודית מזדמנת בטופס גניזה עתיק של התלמוד הירושלמי (סוטה: במהדורת 'גנזי הירושלמי'). כמו קטעי גניזה רבים של הירושלמי, הטופס מוטעם בטעמי נגינה, אך במפתיע בתשע יחידות תלמודיות בו אין טעמים. עיון ביחידות אלו מגלה שלכולן יש מקבילות במקום אחר בירושלמי. במאמר נטען כי הטעמים שבטופס הגניזה משמרים מסורת נוסח שיחידות אלה היו חסרות בה. המסורת החסרה הזאת מלמדת בכמה מקומות על תולדות הנוסח של הסוגיות, ומספקת חומר חשוב לדין בתולדות הנוסח של הירושלמי בכלל.

אלישיב שרלן, החוג לתלמוד והלכה, האוניברסיטה העברית בירושלים, הר הצופים, ירושלים 9190501
Elyashiv.cherlow@mail.huji.ac.il

תקציר

על 'ספר הזקן', הרקעים לכתיבתו והמחקר עליו

מאת

משה אידל

מאמר זה עוסק בחיבור אנונימי שהדפיס לאחרונה אליוט ר' וולפסון בשם 'השערים לזקן', ואשר יוחס לחוג מקובלים שפעל בספרד בשנות השמונים של המאה השלוש עשרה, ושהוצג במחקר כחוג שהיה קשור להיווצרות הספרות הזוהרית. בדיקות המינוח שבחיבור זה מלמדות על השפעת הקבלה הנבואית, ואילו הפרשנות התיאוסופית שניתנה לאחד השערים מתבררת כבעייתית, ויש להזדקק למינוח אסטרונומי-אסטרוולוגי לשם הבנת תוכנו. כמו כן נחשפים במאמר דיונים נוספים ששייכים לחיבור האנונימי, ומוצעת זיקה בינו לבין ר' יצחק בן שמואל דמן עכו מצד אחד ולספר 'יסוד עולם' של ר' חננאל (או אברהם) אסקירה מצד אחר. משום כך עדיף לתארך את כתיבת החיבור לראשית המאה הארבע עשרה. כמו כן מועלים ספקות בהיסטוריות של התיאורים שמופיעים בשערים בשל הגוזמאות שבהם.

פרופ' (אמריטוס) משה אידל, החוג למחשבת ישראל, האוניברסיטה העברית בירושלים, הר הצופים,

ירושלים 9190501

moshe.idel@mail.huji.ac.il

ABSTRACT

THE COURTS IN THE *MISHNAH: M. SANHEDRIN*, CHAPTER 1, REVISITED

Haim Shapira

The first chapter of *Mishnah Sanhedrin* lists various matters – judicial, public and ritual – that are decided in different tribunals. It is commonly assumed that the chapter describes three types of courts: a court of three, a court of twenty three, and a court of seventy one. However, the *Mishnah* provides no details about these courts aside from the numbers of judges. This article argues that the theme and the organizing principle of this chapter are not courts of law but numeric panels of judges, and that one should not identify different types of courts with these panels. The redactor of this list gathered different *halakhot* that were originally cited in different places according to their topic and context and placed them here according to number of judges.

The first part of the chapter (m. 1-3) lists matters that are decided in a panel of three, though it is clear that these matters were decided in different types of courts. Surprisingly, the *Mishnah* does not distinguish between these types of courts nor does it mention their nature. By looking at parallel sources one can fill in these details and identify the nature of the courts that adjudicate each type of case: courts of lay people, courts of experts, local courts, and the central High Court.

The second part of the chapter (m. 4-6) lists matters that are decided in panels of twenty three and seventy one. The article shows that here, too, the organizing principle is numeric, not the type of court. While discussing the authority of the court adjudicating capital cases, the article exposes an historical development in this matter. The sources from the Second Temple period show that capital punishments were administrated by the Sanhedrin of Jerusalem. The article argues that the Tannaim accepted this principle after the destruction of the Temple. The rabbis did not make a new law allowing urban courts of twenty-three to adjudicate cases of capital punishment until after Bar-Kokhva revolt. The article dwells on the background of this new law and discusses the controversy among the rabbis of Usha regarding the nature of urban Sanhedrin.

ABSTRACT

MILTA BELO TA'AMA: A CHAPTER IN THE TEXTUAL HISTORY
OF THE *TALMUD YERUSHALMI*

Elyashiv Cherlow

A unique phenomenon occurs in an early manuscript of *Talmud Yerushalmi* from the Cairo Genizah (Sothas in the new edition 'Ginzey Yerushalmi'). Like many other *Yerushalmi* fragments, the text of this manuscript is accompanied by cantillation marks, but nine units of the text lack these signs. Examination of these units reveals that they all have parallels elsewhere in *Yerushalmi*. The present article argues that the cantillation notation preserves a different tradition of this text in which these units were missing. This short tradition reveals the textual history of some *sugiyot* and provides important data for discussing the textual history of *Talmud Yerushalmi* in general.

ABSTRACT

ON 'THE BOOK OF THE ELDERLY MAN',
THE BACKGROUNDS OF ITS COMPOSITION AND THE RESEARCH ON IT

Moshe Idel

The present study deals with an anonymous treatise published recently by E. R. Wolfson, as 'The Gates of the Elderly Man', which has been attributed to a circle of Kabbalists active in Spain in the 1280s, thought to be related to the emergence of the Zoharic literature. The examination of its nomenclature shows the impact of ecstatic Kabbalah, although the theosophical interpretation offered to one of the Gates proves to be problematic, and I propose decoding it with reference to astronomical-astrological terminology. I also examine more passages in this anonymous treatise and suggest that it shows an affinity with the writings of R. Isaac ben Samuel of Acre and the Book *Yessod 'Olam* by R. Abraham Esqira. For these reasons the date of the composition should be placed later, at the beginning of the 14th century. Likewise, I offer reasons to doubt the historicity of the descriptions found in the Gates, as they are exaggerated and cannot be confirmed historically.